

Yazılar:

GRAFİK TASARIMCILAR MESLEK KURULUŞU

Ben Yurdaer Altıntaş.* (II)

Arredamento Mimarlık, Eylül 2019 334

◀ E gidiyoruz da elimizi verip kolumuzu alamıyoruz. İnattıyım ben. Didişiyorum. Ne yapayım? Eğitim yine “Boğazda Lüfer”. Kadro, aynı kadro. Akademinin çiftliği gibi. Benim için zor bir dönem. Biz Bülent’le birbirimize destek olarak, birbirimize omuz vererek bu işi götürmeye başlıyoruz. Çünkü bizleri sivri adamlar olarak görüyorlar. İnsanların hırslarına çok ters düşüyor benim yapım. O hırsları anlamaya çalışıyorum. Biraz anlıyorum kuşkusuz ama bana ters geliyor. Dostluklar yapay geliyor.

Neyse, ben öğretim görevlisiyim. Gevher Bey müdür. Hiç unutmuyorum, bir kavgam var Namık Bayık’la. Gevher Bozkurt’la Emin Barın da orada. Ben tutturuyorum birinci sınıflara grafik tasarım dersi koyalım diye. “Olmaz” diyor Namık. “Daha rengi bilmiyorlar biçimi bilmiyorlar...” Yahu göbeğim çatlıyor. Dört sene boyunca öğrenci aynı hocayla okuyor. Birbirlerini anlamıyorlar ki. Üniversiteyse burası, proje derslerinde hocayı öğrenci seçer. Sadece hoca öğrenciyi sahiplenmesin. Ne oluyor yani ceket gibi dört sene aynı adam! Öğrencinin tüm hocaları tanınması lazım bir kere. Altyapı edinmesi lazım. Kabaca bilgiler edinmesi lazım. Yarım saat sürüyor bu çekişme. İnattlaşıyoruz. Sonunda Emin Barın dayanamayıp Gevher’e dönüp “Ya” diyor “Madem bu kadar diretiyor Yurdaer, bir bildiği var herhalde, bir sömestr denesenize?” Öyle kabul ettiriyoruz.

Mesut Manioğlu sergileme üzerine, ben afiş üzerine, Erkmen logo üzerine giriyor derslere. Her hocadan farklı şey öğrenme şansı veriyoruz öğrenciye; birinci sınıfta nelerle karşılaşacak, öğretilsin temelini. Bu sistem olduğu gibi Mimar Sinan’a da aktarılıyor. Sonra 1979’da Gevher Bozkurt’un görevinin bitmesinin ardından müdürlüğe beni öneriyorlar. “Yapamam” diyorum, Kerim Silivri’de “Yapamam demekle olmaz, şöyle bir güreşe çık da yapar mısın yapmaz mısın hep birlikte görelim” diyor. Senato kararıyla müdür oluyorum. Arkadaşlarımın da desteğiyle tam bir yıl sürüyor görev ama benim stresten bir böbrek de gidiyor. Yaşamımı tek böbrekle sürdürüyorum. E ihtilal oluyor, Akademi Senatosu, “Öğretim görevlilerinden müdür olmaz, titri olması lazım” diyor. Nedense birden akıllara geliyor bu. Halbuki ben önceden istifa etmişim. Gündüz Gökçe söz alıyor; “Biliyorsunuz bir tek ben karşı çıkmıştım Yurdaer Bey’in müdür olmasına ama ben kalmasını istiyorum” diyor, kalıyoruz. Nefret ediyorum bürokrasiden, ben kaçtıkça beni buluyor işte. Ama bu olay çıkınca benim yerime hemen Sefa Erkün Bey’i atıyorlar müdürlüğe. Okulu da bana değil, ona kapattırıyorlar.

UESYO kapanınca kadro komple Mimar Sinan’a kayıyor. Ama Namık Bayık pek memnun olmuyor. Gerçekten kötü dönemler. Bir şeyler yapmak istiyorsunuz ama eliniz kolunuz bağlı. Bazı insanların kişisel duygularının getirdiği engeller... Sanırım öğrenciyle aramdaki sıcaklık, eğitime başka gözle bakmam bazı kişileri rahatsız ediyor. Namık beni ve özellikle Bülent Erkmen’i pek sevmez. Bülent’e ders verdirtmiyor bayağı bir süre. Bana da her sömestr başka dersler verdirtiyor. Bir dönem grafik anlatım; iyi gidiyor. Öğrenciler sergi açalım hocam diyorlar, açıyoruz. Sonra Namık Bey sergiyi görüp, “Aa” diyor “Diplomada böyle işler çıkmıyor”. Hem beğeniyor hem azarlıyor! O derste başarılı oluyorsun, hop oradan alıp başka derse veriyor.

Bir eğitim yılının başında okula uğruyorum, bakıyorum benim görevim ne diye, Namık Bey bana ders koymamış, temel eğitime vermiş. Fena halde tepem atıyor. Öyle böyle değil. Osman Hamdi Salonu köprüsünün üzerinde odalardan birisi Rektörlük, diğeri Dekanlık, “Fransızca dersi vermek istiyorum” diye bağırmaya başlıyorum. Bir iki tur daha atıp yine bağıriyorum: “Fransızca dersi vermek istiyorum”. Dekan Sadi Diren çıkıyor, “Ne oluyor?” diyor, “Fransızca dersi vereceğim” diyorum. “E sen Fransızca bilir misin?” “Hayır, bilmem.” “E nasıl vereceksin?” “Ben temel eğitim de bilmem” diyorum. Adam mı kandıracağım ben burada? Oturup anlatıyoruz. Meğerse Namık Bey bölüm kurulundan ve dekanlıktan geçirmeden beni görevlendirmede bulunmuş. Üstüne hesap soruluyor. “Bülent’e de ders verdirtmiyor” diyorum, Bülent’i çağırıp onunla da konuşuyorlar. Sonra Namık Bey’i çağırıyorlar. O da sinirleniyor bunlara. Fakülte kurulundan geçer

de geçmez de... Kavgalar gürültüler. Sonra gidip istifayı basıyor. Müsebbibi benim. Bu biraz yapı meselesi, her şeye kafa sallamak, her şeyi kabul etmek olmaz. Eğitimde bu bir sorun.

UESYO'da kurduğumuz sistemi devam ettiriyoruz; ayakları yere basan konuların verilmesi, öğrencinin hocayı seçmesi, profesyonellerin eğitim vermesi falan... Proje dersi için diyelim ki Uno ekmeklerinin tanıtımları konu olarak seçildi. Uno'dan birileri geliyor, brif veriyor. Tabii bir sömestr boyunca Uno ekmeklerinin projesi sürüyorsa, bu bir "reklamdır" ve Uno buraya bir bilgisayar hediye edecek arkadaş! Dışarıdaki işveren kesimiyle öğrenci arasında bağlantı kurmak önemli. Yine o sıralar UESYO'da çeşitli sektörlerden insanlar çağırarak Perşembe Sohbetleri düzenliyorduk. O da devam ediyor.

1982'de ilk GMK derneği başkanlığını yapıyorum. Tutuyor yine takıntım, otobüs kiralayıp Bulgaristan, Yugoslavya, oradan Budapeşte, Macaristan, Uluslararası Brno Grafik Tasarım Bienali, oradan da Varşova Afiş Bienali'ne gidiyoruz 1988'de. Krakow'da Uluslararası Baskiresim Bienali vardı, ona rastlıyoruz. Krakow benim için ayrı bir kent. Oradan annemin mezarına toprak getiriyorum. Bir sürü ülke gezdim, Polonya evim gibi hissettiğim tek yerdir. Otantikliğini koruyan, masal kent. Sonra 1990'da tekrar Uluslararası Brno Grafik Tasarım Bienali'ne. Budapeşte'de Vasarelli Müzesi'ni geziyoruz. Dönüşte Venedik Bienali'ne uğruyoruz. Ama arkadaşları her zaman ikna etmek kolay olmuyor. Sadık Karamustafa hep der, "Yurdaer her şeyi ince eler sık dokur, her şeyi hemen kabul etmez, aynı şeyi ertesi gün gene gündeme getirip anamızı ağlatırdı" diye. Ama ne yapayım başka türlü de olmuyor. İnatçıyım. Ne yapayım? Tasarımcıları hareketlendirmek, heyecanlandırmak, bazı şeyleri yerinde izlemek, mesleklerine daha da bilinçle yaklaşmalarını sağlamak, kısacası mesleki görgüyü artırmak lazım. Açtığım sergiyi de buna bağlıyorum. Türkiye'nin tanıtımı için sergiler yapıyoruz. Herkes oturup iş üretiyor. GMK sergilerinde ödül vermek için ilişkide olduğumuz sektörden bazı insanların suça iştirak etmelerini istiyoruz, Nejat Eczacıbaşı geliyor ödül veriyor mesela, Şakir Eczacıbaşı gelip oylama yapıyor. Sektörden kişileri derneğe dahil etmek lazım. Anlamıyor bu adamlar diye suçluyoruz ama bilgileri yok, çağırmak lazım.

1985 sıraları olsa gerek, Paul McMillen kanına giriyor Şakir Bey'in, kurumsal kimlik konusunda. Necati ile anlaşma yapıyorlar ancak o vefat ediyor. Onun üstüne ben birkaç kişiyi öneriyorum. Kimse bir şirkete bağlanmak istemiyor. Zaten büyük paralar falan da verdiği yok. Sonra "Madem bu kadar yıllık dostluğumuz var, kalkıp gelirsin arkadaş, bu işi sen üstlenirsin" diyor. Eczacıbaşı'nın kurumsal kimlik danışmanı olarak dışarıdan çalışmaya başlıyorum. "Tıpta Yenilikler" dergisi çıkarıyor, ben de onun içindeki ilanları, illüstrasyonları yapıyorum. Sonra Şakir Bey ayrılınca şirketten, ben de bırakıyorum. O sırada profesörlük söz konusu oluyor.

Kâmrân Yüce'yi talihsiz bir kazada kaybediyoruz 1986'da. Kamran, Gebraus'ta benim isim yayımlandığında benden çok sevilen bir adam. Ah Kâmrân Yüce ah! Tüm didişmelerimiz dostluğumuzun bir parçası olmuş. Seni öyle özliyorum ki... Ölümünün 1. yılında Tiyatro Afişleri ve Karagözler sergisi açıyorum, Kâmrân Yüce anısına... Ankara'da yapayım sergiyi diyorum. Afişin arkasında neden onun anısına olduğuna dair bir metin de var. Sergi afişi yapmak çok zor tabii. Tiyatro afişinden de zor. Ya bir eser konur, üstüne sanatçının adı yazılır, olur sana sergi afişi. Ben bunlara karşıyım. Benim afişlerin hepsinde kişiyi farklı biçimde anlatma çabası vardır ama, gerçekten çok zorlanıyorum bu nedenden dolayı. Ben gelip de tasarımcı bir arkadaşımın afiş isteyemem. Ne kadar dost olursak olalım ne kadar nazım geçsin, bir angarya en başta. Araya limon sıkın bir adam. "Yapmam" diyemezler. Ayrı stres yüklüyorum tasarımcı arkadaşım; "Yurdaer beğenir mi, beğenmez mi" diye. Bu nedenle, hep kendi sergi afişlerimi kendim yapıyorum. Bu afiş de benim en bunalımlı dönemime rastlar. Sadık da eleştirir bu afiş; çok dramatik bulur. Sonra günah çıkarıyor gerçi o ayrı hikâye. Bir şey üretmediğim zaman çok rahatsız oluyorum. Sergiler bunalımlı dönemin fikridir. Bu da öyle bir dönem. Sergi aslında bayağı renkli bir sergi. Ama afişte siyah beyazı tercih ediyorum. Çünkü bu biçimleme rengi kaldırmaz. Ayrıca bu bir anma sergisi. Son derece yalın ve etkili bir biçimde anca böyle ortaya koyabilirim.

1989'da Galeri MD'de "Yurdaer'in Melekleri" başlıklı bir sergi açıyorum. Kadınlardan çok erkeklerle ilgili bir sergi. Kadına salt cinsel açıdan bakan erkeğin eleştirisi, onları açık seçik ortaya koymak işte. Bana sergiyi gören kadınların çok kızacağı söyleniyor ama en çok da onlar beğeniyor.

Gerçi bu sergiyi açmazdım aslında. Çünkü bugüne kadar yaptığım şeylere aykırı bir iş. Ama Metin Deniz gelip, "Ne yapıyorsun?" diyor. "İşte bunları yapıyorum." "Deli misin, peki ne olacak bunlar?" "Ne olacak işte, yapıyorum bunları, orada duruyorlar". "Yok gel, sergi açalım" deyince Melekler sergisi böyle çıkıyor. Ardından "Surname-i Hümayun". Bu minyatürler yapılmış, edilmiş. Bu bir resimlemedir. Ben de tasarımcı olarak bu resimleri başka türlü ele alırsam nasıl olur diye kafaya takıyorum yine. Mizah katılabilir ama çok tehlikelidir mizah katmak. 60x80 cm tuval üzerine akrilik çalışıyorum. Esasen minyatürdür orijinalleri tabii. Ama çağ artık bilmem nereye gelmiş. Yapmamın bir nedeni de şu; ressam grafiker diye bir şey vardı eskiden, Mesut'ların dönemi mesela. Onun çok ucundan tutan kişiyim belki ben.

Yaptığım afişlerin ağırlığını ikiye ayırabilirim: Tiyatro ve sinema afişleri. Tiyatro başka bir kitleye seslenen, o yüzden afişlerin anlatımı da farklı olan bir alan. Sinema yönetmen ve star meselesi. Böyle bir fark var. Fotoğraf ve tipografiyi ağırlıklı olarak kullandığım bir dönem başlıyor 1990'larda. Uluslararası İstanbul Film Festivali'ne afişler yapmaya başlıyorum. O döneme kadar genel festival afişleri yarışma ile seçiliyordu, sonra yarışmadan sonuç alınamayınca benden isteniyor. Ben yarışmalar konusunda hep ısrarcıyım. Afiş yarışmaları yapılmazsa gençler kendilerini nasıl gösterecek?

Seçici kurulların hemen hemen hepsinde Bülent ile birlikte yer alıyoruz. Şakir Bey ile bir hayli çekişiyoruz yarışma konusunda. Sonunda 1990'da "Bak görüyorsun iyi işler gelmiyor, bıktım senin gençler diye tutturmandan, otur şimdi sen yap" diyor. Kısa zaman içerisinde bir afiş yapıyorum. Yan etkinlik afişlerinin teklifleri de geliyor bir yandan. 1992'de ilk olarak Pasolini afişini yapıyorum. Tabii tekil olarak geliyor bu istek, sonradan devam edeceğini bilmiyorum. 1993'te ana afiş ve Fassbinder afişi. Tabii sadece bana değil, başka tasarımcılara da siparişler veriliyor 1998'e kadar. Sonra reklam ajansları devreye giriyor. Afişlerin kurumsal olarak ele alınması çok daha doğru bir

yaklaşım. Bu yaklaşımla üretilen işler belirli bir düzeyin üzerinde oluyor. Ancak etkinliğin kapsamı büyüdükçe santıyorum afiş bu kapsamı tek başına kaldıramıyor olsa gerek, bu yüzden reklam ajansları daha bütünüyle bakıyor meseleye. Ama bana bu çok doğru gelmiyor. Güçlü değiller. Bir reklam ajansının ürettiği iş ile bir tasarımcının ürettiği arasında önemli bir fark var. Ajansların yaptığı afişler çekilen reklam filmlerinin doğurduğu temel akstan ilerliyor.

1998'den sonra film festivalinin "Anısına" afişlerini yapmaya başlıyorum. Hepsi sinemanın sessiz dönemine ait klasik olmuş filmler. İlk "Potemkin Zirhlisi". 2000'den sonra yan etkinlik afişlerinin hepsini yapıyorum. 1992'den itibaren yaptığım afişler kampanyaların tamamen zıddı diyebileceğimiz bir biçimde sürüyor ancak kendi içerisinde bütünlüğü ve kişiliği olan işler diyebilirim. Kurumdan "afiş şu olsun, bu olsun" diye bir empoze olmuyor ama benden istenen afişlere yönelik malzeme ve bilgi eksikliği beni zorluyor. Kendi olanaklarımla bilgi edinmeye çalışıyorum. Örneğin Fassbinder afişinde bir kitaptan bulduğum üçüncü hamur kâğıda basılmış küçücük bir fotoğraf alıp kullanmak zorunda kalıyorum. Fotoğraf kötü basıldığından büyütüp kullanma imkânım da yok, zaten elimde başka fotoğrafı da yok. Yönetmeni star gibi de alamayız. Kocaman bir portre alamazsın. Fassbinder de kurbağa gibi bir adam, büyük kullansak ne olacak? Tire olarak kullanabiliyorum. Malzemenin kısıtlı olması beni başka bir çözümlemeye yönlendiriyor ve kendiliğinden diziymişçesine afişler çıkıyor. Bir bütünlük oluşmaya başlıyor.

Ancak benim anlayabileceğim kargacık burgacık eskizler, bazen de saçma sapan karalamalarla işe giriyorum. Ben bunlara "reçeteler" diyorum. Çalışmaların ilk aşamasında fikir bulma, daha sonraki aşamalarına o fikri nasıl yansıtacağım; "fotoğraf mı, illüstrasyon mu yoksa tipografi mi?" aşaması geliyor. Aralarından seçtiğim taslakların orijinallerini yapıyorum. Çok taslak yapmak eskiden kalma bir huy bende. Ancak bu yöntemin bazı zararları olmuyor değil. Taslakları gören herkes başka fikirler söylemeye başlıyor, kargaşa çıkıyor. En son Şakir Bey'in onayı alınıyor. Tabii son zamanlarda tek taslak götürmeye çalışıyorum, böylelikle herkes rahatlıyor. Ama Şakir Bey taslağa doymaz; "Başka?" diyor.

Afişlerde gözettiğim bazı şeyler var aslında ama onlar kimsenin umurunda falan da değil açıkçası. Örneğin Truffaut afişinde François olan ilk ismi klasik diyebileceğimiz bir yazı karakteriyle yazıyorum. Çünkü anımsadığım kadarıyla Truffaut Fransız sinema geleneğine bağlı. Ama yeni dalga yönetmenlerinden. Bu yüzden iki farklı yazı karakteri kullanıyorum. Filmlerinde çok tekrar kullanmayı sevdiği için bu özelliğini fotoğrafını tekrarlayarak yansıtmaya çalışıyorum. Burada bir afişi "okumadan" bahsediyorum, o da kaç kişiyi ilgilendiriyorsa...

Afişleri yaparken yönetmenin özelliklerini olabildiğince vermeye çalışıyorum. De Sica örneğin, platoyu ilk sokağa taşıyanlardan. Bu yüzden afişin fonunda kaldırım fotoğrafı kullanıyorum. Wyler'in filmleri ise çok çeşitli; polisiye çekiyor, dram yapıyor, tarihi film çekiyor. Bu özelliğini tipografide çeşitli yazı karakterlerini kullanarak yansıtmaya çalışıyorum. Ayrıca bunlar yönetmen, star değil. Alain Delon ya da Marcello afişlerinde olduğu gibi büyük boy portre kullanma yoluna gitmiyorum. Kuşkusuz bu yönetmenler başka da anlatılabilir. Yunanlı bir tasarımcının yaptığı Buñuel afişi var. Onun ünlü bir filminden yola çıkarak göz ve ustura kullanmış. İyi de bu Buñuel değil, olsa olsa Buñuel'in o filminin afişi olur.

Fellini afişinde iki tane Fellini var; arkası dönük olan da Fellini, grup içinde olan da. Genelde anılarıyla bağlantılı bazı filmleri olması nedeniyle hem filmlerinde kullandığı tipleri hem de kendisini idare ediyor. Tipografiye karşı olan özlemim sonucu çoğu afişte tipografik çözümlere gidiyorum. Eğitim aldığım dönemlerde tipografi diye bir şey yok tabii, afişlerde illüstrasyon ağırlıklı sembolik anlatımlar ön planda. Ancak bu afişlerde bazı yönetmenler bana tipografiyi kullanma imkânı sağlıyor. Hepsi sessiz sinema döneminin filmleri olduğundan afişler ağırlıklı olarak siyah beyaz. Gerekliğinde anlatıma katkısı olması nedeniyle çok az renk de kullanıyorum. "Potemkin Zirhlisi" afişi mesela. O filmin merdivenler sahnesi çok ünlü ve önemlidir. Zemindeki fotoğraf filminden alınma. Şiddeti vermesi için kırmızıyı kullanıyorum. Düşen insanları da tipografi sembolize ediyor. "Şeyhin Oğlu" afişinde Rudolf Valentino ve sevgilisinin portresi fotoğraf. Ama illüstrasyon gibi duruyor. Bu da biraz imkânsızlıktan kaynaklanıyor. Elindeki malzeme kötü de olsa bir tasarımcı olarak o malzemeyi başka yollara başvurarak en iyi şekilde kullanmak zorundasın. Bilgisayarın olanaklarını kullanıyoruz o fotoğrafta. Emre Senan bana seçenekleri gösteriyor, karar veriyoruz birine ve kötü fotoğraf illüstrasyona dönüşüyor.

Tabii teknoloji özürsü olduğum için sadece yarım yamalak taslak yapacak kadar kullanıyorum bu aleti. Ben hâlâ kâğıdın kokusunu, boyayla oynamayı seven bir insanım. Bilgisayarla yapılan işlerde mekanik bir şey var. Ama teknolojinin getirdiği ve beni bozmayacak bazı dijital tekniklerden neden yararlanmıyorum düşüncesiyle, hâkim olduğum resimleme tekniğiyle birleştirmekten kaçmıyorum. Araştırmalar sonucu fikir olarak doğru bulduklarımı siyah beyaz olarak çalışıyor sonra onları tarayıp Photoshop'ta renk ve yazı denemeleri yapıyorum. Eğer bir fotoğraf kullanacaksam gene Photoshop'tan yararlanıyorum. Örneğin Bresson'un "Balthazar" filmi afişinde kötü bir eşek fotoğrafının detaylarını atıp arındırdım. Gerekli yerleri yumuşatıp başındaki tacı renklendirdim. Fon için farklı renkler denedim. Farklı tipografik yerleştirmelerden sonra karar verdiğim taslağı Didem Akdağ'a gönderip uzaktan kumanda ile afişi baskıya göndermesini istedim. Bazı teknik olanakları kullanmıyorum, çok sıradan olma tehlikesi var. Ama iyi ki o kadar iyi bilmiyorum teknolojiyi, çok aldatıcı bir alet, çok zaman alıyor ve çok oyalıyor. Tabii çok kişisel bir görüş bu. O da bir tat ama iş cambazlığa dönüyor. Bazı arkadaşlar o programların esiri oluyorlar fark

